

Unirea

ZIAR NAȚIONAL COTIDIAN

Ultimul Habsburg

n'a fost menit să întregească cu nouă glorie istoria familiei sale. Cei 700 de ani de domnie habsburgică nu aveau să se termine cum au început în veacul al 13-lea. Și este curios cum tocmai statul sfântului Veneșlau, primul inel de încheiere a coroanei, pare a fi fost cel din urmă, care a dat signalul de disgregare. S'ar zice, că morții de acum șapte veacuri s'au ridicat din morminte, ca să-și răsbune.

Bietul Habsburg! Câte nădejdi nu va fi avut el, câte iluzii, câte visuri. Cum s'au destrămat toate, cum n'a mai rămas din ele altceva decât o amară aducere aminte. Cum l-au alungat de pe tron aceia pe cari i-a îndrăgit el mai tare. O singură mângâiere mai are el astăzi, conștiința nevinovăției sale în provocarea măcelului mondial.

Nouă ne-a fost destul de simpatică figura, totdeauna surizătoare, a tinerului domnitor. Deși nu am avut nimic ce să-i mulțumim, deși națiunea română a fost pare și pentru el o cantitate neglijabilă; noi am știut totuși să-i păstrăm credința până în sfârșit și nenorocirea lui deși coincide cu norocul nostru, pe noi nu ne umple de bucurie. Căderea ultimului Habsburg va fi pentru neamul românesc totdeauna o amintire tristă.

De ce oare?

De aceea, pentru că foștii săi supuși români au știut să facă deosebirea între Carol IV. împăratul-rege și între Carol de Habsburg. Pentru acesta erau simpatiile noastre, pentru Omul, care voia pacea și care declară urcând tronul, că are să o cerce într'una; nu pentru regele Ungariei căzut în ghiarele oligarhiei spurcate ungurești, nu pentru Carol IV, care sancționa legi de vot universal făurite în contra propriilor convingeri.

Un mare mormânt s'a deschis la Ekarsau. Mortul îngropat de viu este ultimul vlăstar al vesțiților Habsburgi. Crucea s'a așezat pe mormânt și pe ea gravate cu foc strălucesc simistru trei cuvinte de epitaf, trei cuvinte de un dureros sarcasm, deviza casei de Habsburg: *Di-vide et Impera!*

Dr. Ioan Coltor.



Către popoarele lumii.

Națiunea română din Ungaria și Transilvania, ținută de veacuri în robie trupească și sufletească de către clasa stăpânitoare a poporului maghiar, eliberată acum din sclăvie prin strălucita învingere a armelor, cari s'au luptat pentru drepturile civilizației umane împotriva principiului barbar al opresiunii naționale și de clasă, înaintea guvernului opresorilor de până aci a declarat voința sa de a se constitui în stat liber și independent spre a-și putea valida nelimitat forțele sale în serviciul culturii și al libertății omenești.

Guvernul opresorilor de până aci a negat adesiunea sa la această hotărâre a națiunii române și în fața dreptului firesc al fiecărei națiuni de a fi stăpână asupra sa și a teritoriului locuit de dânsa, guvernul opresorilor opune forța brutală a statului oprimator.

De veacuri clasa oprimătoare a poporului maghiar a sfâșiat trupul națiunii noastre prin icuri străine, iar dela înfăptuirea constituționalismului fals din 1867 scopul mărturisit al politicii de guvernament în statul ungar a fost desființarea noastră națională. Prin colonizări fără rost pe pământul strămoșilor noștri, prin maghiarizarea necruțătoare a tuturor acelor Români, cari au fost nevoiți să aibă raporturi mai nemijlocite cu stăpânirea maghiară, prin invadarea pe teritoriul românesc a sutelor de mii de slujbași publici maghiari, prin împiedecarea poporului nostru de a-și mulțumi însuș trebuințele sale industriale, s'au maghiarizat orașele și s'a împetriștat etnicește teritoriul locuit de națiunea română prin mijloace artificiale și în scopul barbar al nimicirii noastre.

Această stare de lucruri, produsă prin opresiune și fărădelege, acum guvernul maghiar o invoacă de justificare a opunerii sale la hotărârea națiunii române de a-și întemeia pe pământul său strămoșesc statul său liber și independent.

Starea produsă prin crima săvârșită până aci împotriva libertății noastre naționale acum se prezintă ca o justificare a noului atentat, ce se intenționează împotriva existenței noastre.

Ar trebui să ne luăm dreptul nostru cu forța, dar oricât de hotărâți suntem să jertfim viața pentru libertatea națională, în ziua, când sărbătorim învingerea civilizației asupra barbariei, și așteptăm legiferarea internațională, care va înlocui forța brutală prin dreptate și înlătură pretutindeni urmările stăpânirilor neomenești, națiunea română se abține dela mijloacele barbare la regularea raporturilor dintră popoare, ci iată protestează înaintea lumii întregi împotriva fărădelegii guvernului maghiar, care și acum încercă a supune națiunea română dominațiunii străine și o împiedecă dela constituirea sa în stat liber și independent.

Națiunea română din Ungaria și Ardeal nu dorește să stăpânească asupra altor neamuri. Lipsită cu desăvârșire de orice clasă istorică stăpânitoare, națiunea română prin ființa sa însăș este întruparea democrației celei mai desăvârșite. Pe teritoriul său strămoșesc națiunea română este gata a asigura fiecărui popor deplină libertate națională și organizarea sa în stat liber și independent o va întocmi pe temeiurile democrației, care va asigura tuturor indivizilor aflători pe teritoriul său egalitatea condițiilor de viață, unicul mijloc al desăvârșirii omenești.

Națiunea română din Ungaria și Transilvania însă nu admite mistificarea îndreptățirii pretenziunilor sale prin stările produse de încercările seculare pentru nimicirea ei, protestează împotriva revendicărilor maghiare asupra teritoriului românesc, care dela descălicarea împăratului Traian și până astăzi a fost

muncit cu brațele noastre și îngrășat cu sângele nostru și sub nici o condițiune nu mai voiește să trăiască în legătură de stat cu națiunea maghiară, ei este hotărâtă a-și înființa pe teritoriul locuit de dânsa statul său liber și independent. Anunțând popoarele lumii această voință și hotărâre a sa, națiunea română din Ungaria și Transilvania invoacă pe seama sa sprijinul lumii civilizate și geniul libertății omenești, declarând sărbătorește, că din ceasul acesta, oricum ar decide puterile lumii, este hotărâtă a peri mai bine, decât a suferi mai departe sclăvia și atârănarea.

Națiunea română din Ungaria și Transilvania speră și așteaptă, că în nizuința ei pentru libertate o va ajuta întreg neamul românesc, cu care una voim a fi de aici înainte în veci!

Marele Sfat al Națiunii Române din Ungaria și Transilvania.

Dr. G. Crișan Dr. St. C. Pop
secretar. președinte.

Momente istorice.

— File de ziar. —

(Sfârșit.)

15 Noembrie.

Primum stirea, că pe casa comitatului la Aind și la Diciosân-mărtin s'a arborat steagul nostru tricolor, iar de la pretura de aici ni s'a restituit steagul și uniformele secestrate ale corporației pompierilor voluntari din Blaj și o corfă mare plină de brăne și petele tricolore confiscate pe vremuri.

Quae mutatio rerum! — Tricolorul nostru persecutat și smuls cu forța de la brăul flăcăilor și din cosițele fetelor noastre, tricolorul, pentru care au fost osândiți oamenii noștri, tricolorul confiscat de nou în 1916 — după-ce apucase, un timp oare-care, să fie tolerat, alăturarea cu tricolorul unguresc pe școlile și instituțiile noastre — astăzi acest tricolor falfăie mândru și liber în adierea vântului de toamnă, nu numai pe instituțiile noastre, ci și pe copieriișul caselor, unde până acuma

de curând nici vorba românească nu era îngăduită. — La Cluj, pe stradele acestei Golgote a neamului nostru, încă am văzut tricolorul nostru. Nime nu îl mai înzultă, toți îl cinștesc ori cel puțin îl respectă. — Pe ruinele urgisitei „idei de stat“ și a concepțiilor vechi de drept public din această țară, pe ruinele „națiunii unitare“ a răsărit tricolorul nostru, a răsărit libertatea și dreptul de existență al tuturor neamurilor, cari se închină lui Dumnezeu în atâtea diferite limbi.

De acuma, noi purta-vom tricolorul nostru nu numai în sufletele noastre, ci *pe față*, atârnat pe piepturile și frunțile noastre, de acuma el va fâlfâi mândru pe hotarele *frești* ale neamului nostru — dela Nistru până la Tisa — ca cel mai desăvârșit simbol al ființei noastre etnice, al unității neamului nostru. *Sub umbra lui* vor lupta oștenii noștri, vor fi duși la groapă și vor odihni martirii libertății noastre — începând cu acel tinăr student Teodor Pascu, prima jertfă în Blaj a acestor zile mari — cu cântarea celor „Trei colori“ își vor alina *durerile și chinurile* bolnavii și răniții noștri!

Sărmanul Vasile Luca din Sănpietrul Brașovului!

Un glonț îi rănise șira spinării. De luni de zile zăcea prin spitale și mai pe urmă ajunsese în spitalul nostru de rezervă. Alături cu alți vreo 20 de inși, cari nu puteau umbla, rămăsese și el pe pat, în dormitoriul cel mare al internatului, până în ziua când un tren sanitar se opri la gara din Blaj, ca să transporteze mai departe, spre interiorul țării, spre nesigur, pe cei cari nu putură să plece singuri și de capul lor. — Ce grele vor fi fost pentru acești nenorociți aceste zile de singurătate, când vedeau pe tovarășii lor de spital, mai ușor bolnavi, plecând fiecare spre caminul lor, iar ei rămânând cu perspectiva unei călătorii lungi nesigure, cu o țintă puțin cunoscută, spre un teritoriu străin, spre Budapesta, Viena etc.

Am cunoscut atunci pe Vasile Luca! Asistam la poarta Internatului, cu Dr. C., comandantul spitalului, cu economul Internatului, și cu cei din urmă doi ofițeri străini de neam ai spitalului, la scoborârea din etaj și încărcarea pe cară a ultimilor bolnavi. Pe Vasile Luca l-au adus doi inși cu brancarda și am ajutat cu toții, ca cu *brancarda* cu tot să-l așezăm în căruța de la poartă. Vasile Luca așezat în car, pe brancardă, cu fața spre drumul către piața Blajului, zări pentru prima dată steagurile tricolore fluturând de

pe șirul clădirilor noastre de educație: institutul pedagogic, gimnaziul, catedrală, seminariul, Internatul de fete.

Ochii lui Vasile Luca se umplură de lacrimi și din pieptu-i amărât porni, lin și domol, în *crescendo*, o cântare:

„Trei colori cunosc pe lume...

Căruța porni spre gară, spre necunoscut. Vasile Luca cânta mereu:

„Iar când fraților m'oiu duce
„De la voi, și-oiu fi să mor
„Pe momrânt atunci să-mi puneți
„Mândrul nostru tricolor!
...Ni-am întors fața în altă parte,
ca Vasile Luca să nu ne vadă,
cum — plângem!

Dr. V. Macaveiu.

Din valul vremii...

— Momente și scene din marile prefaeri dela Blaj. —

I.

»Blaj, cinci minute!...«

Gara de vest a Blajului.

Se anunță un tren. Gardiștii români cu tricolorul reglementar la chițiu se înșiruie pe peron. Comandantul plutonului, un copilandru frumos, subțirătec, cu mâna pe sabie, cercetează zărea spre împreunarea celor două Târnave. Șeful gării, un maghiaron îngâmfat pe vremuri (acum blând ca mielul), a ieșit și dânsul întru întimpinarea trenului. Public mult în gară. Un preot papistaș, negru la față, se vede că nu e prea mulțumit cu starea lucrurilor, căci se plimbă enervat, cu priviri încruntate. Săcui mulți așteaptă vicinalul.

În sfârșit vine trenul, gâfâind grozav, ca în toate zilele, de când e „pace“. Încărcat și pe osii, cum se chiamă.

...Stă de acum.

În mulțimea, care se frământă, să coboare și să urce, răsare silueta conductorului. Mustăți mari, privire aspră, încrunțată, după vechea tradiție.

A deschis gura și așteptăm acum să izvorească răstitul „öt perc“ și mănunchiul nelipsit de grobianități și înjurături după tipic...

Dar, minune, de data asta nu!

Ci conductorul a căutat parcă anume fața șefului local, apoi a strigat scurt, triumfător și mândru:

— Gara Blaj, cinci minute!

Am aflat că era Român. I-s'a deschis de acuma gura...

»La garda pieții!...«

Eram de rând la garda pieții, noaptea pe la orele 2. Înlocuiam pe comandantul plutonului de serviciu. Plecaseră rânduile prin oraș, trecuseră ceasurile de schimb și acum răsfoiam un

ziar de seara. Fumam o țigară. Afară liniște. Pe fereastră zăream licărirea felinarului dela paza localului și auzeam pasul cadentat al gardei.

Deodată aud ceva sgomot îndepărtat. Vorbe a sfadă și ordine scurte, rupte. Răsună lozinca la poartă, apoi ușa cancelariei se deschide și vine o undă de răceală și o comandă voinicească:

— Înainte!

Peste câteva secunde în fața mea, în lumina lămpii, stau nemșcate două figuri: una marțială, dreaptă, cu arma la braț, un teolog-gardist și una de militar, cu fața crispată de revoltă.

— 'Trăiți dom' comandant! Am adus un ofițer, care umblă noaptea și nu știe lozinca!

Recunosc un ofițer dintre cei cari au mai rămas la spitalul militar de rezervă „Kamenica“, ofițer, care avea surisuri batjocoritoare, ieri, pentru garda noastră „popească“...

A. Melin.

Scut și armă.

De George Coșbuc.

Domnul sfânt să ne iubească,
Și-al său Duh ocrotitor
Plin de pace să plutească
Peste țara Românească
Și-al Românilor popor!

Noi prin vreme ce ne înceară
Altă arma n'am avut
Numai dragostea de Țară
Ce strămoșii ne lăsară
Și pe Sfântul Domn de scut.

Dar ne-a fost destul atâtea!
Fruntea sus, voi frați ai mei!
Astfel Cerul hotărât-a
Să se nalțe amărîta
Țară, prin puterea ei!

Mai fățiș, mai fără veste
Ne-ați lovit dușmani de voi!
Dar ce-a fost, a fost poveste!
Dragostea de țară este
Și mai tare-acum în noi.

Și de cine ne-o fi teamă?
Mult a fost să vă răbdăm,
Nebăgați de voi în seamă —
Astăzi știți voi cum ne chiamă,
Dacă nu, să vă învățăm

Numai Domnul ne iubească
Și-al său Duh ocrotitor
Plin de pace să plutească
Peste țara Românească
Și-al Românilor popor!

Informațiuni.

* Guvernul unguresc vrea să împartă poporului 10 milioane de jugăre.

* Corespondenții noștri sunt rugați să ne trimită articole cât mai scurte, scrise numai pe o față, fiind spațiul ziarului foarte restins.

* Boemii cer războiu împotriva „maghiarilor ucigași!“ Într-o adunare mare ținută zilele trecute în Praga au cerut dela guvernul boem să dea ordin de mobilizare împotriva maghiarilor, cari omoară și schinjuie pe slovaci.

* În Rusia, pentru înfrângerea bolșevistilor, antanta trimite trupe poloneze, engleze, americane și române.

* Cu magazinele dela Coșlar se face o pradă, ne mai pomenită. Clujenii despoaie pe întrecute. Aici ne avem și noi dreptul și partea noastră. De ce stăm atunci cu mâinile în sân?!

* Károlyi totuș pleacă în străinătate. Când contele Károlyi a convenit cu generalul D'Esperay, în Belgrad, acesta a zis în ironie, că contele K. e destul de bogat, ca să călătorească în străinătate, cu prilejul tratativelor de pace,

Károlyi a declarat, că nu va pleca.

Acum se comunică din Pesta, că contele Károlyi totuș va pleca, deoarece antanta are de gând să trateze cu Ungaria, ca cu o țară invinsă.

* 340 miliarde e tributul de războiu pe care-l cere Franța dela Germania.

* 34,000 de Nemți se află pe valea Jiului. Nu pot fi transportați mai departe din cauza lipsei de cărbuni și locomotive.

* Wilson va veni în Europa, ca să ia parte la congresul de pace, care se va ține la Versailles.

* Nemții austriaci cer dela Ungăria patru comitate apusene: Pozsony, Mosony, Sopron și Vas.

Cărturari români, luminați satale și organizați-le! Aceste clipe istorice trebuie să vă găsească unde vi-e locul: în fruntea poporului.

Frați dela sate, ascultați de frunțașii voștri! Grupați-vă în jurul lor! Păstrați buna rânduală! Arătați-vă vrednici de numele de român!

Necrolog.

† văd. Valeria Radeș născ. Pop din Șard, în etate de 62 ani, azi în 9 Noembrie 1918 la 3 ore dimineața și-a dat blândul suflet în mâinile celui Atotputernic.

In veci amintirea ei.

Proprietar și Editor:

Consiliul Național Român din Blaj.

Redactor: Ovidiu Hulea. — Administrator: Nicolae Negruțiu.